

BIULETYN NIEMIECKI

Nr 56 ♦ 27.02.2015

Maria Skóra
PEGIDA: POWSTANIE „ZWYKŁYCH OBYWATELI”

-

Statystyki

-

Kalendarium od 15 stycznia 2015 roku do 17 lutego 2015 roku

-

www.csm.org.pl

CENTRUM STOSUNKÓW
MIĘDZYNARODOWYCH

FUNDACJA WSPÓŁPRACY
POLSKO-NIEMIECKIEJ
STIFTUNG
FÜR DEUTSCH-POLNISCHE
ZUSAMMENARBEIT

PEGIDA: powstanie „zwykłych obywateli”

Maria Skóra

Pod koniec października 2014 r., tuż przed uroczystościami zaplanowanymi na 25-lecie zjednoczenia Niemiec, zarówno w zachodnioniemieckiej Kolonii, jak i we wschodnioniemieckim Dreźnie na ulicę z hasłami przeciwko „islamizacji” Europy wyszli przeciwnicy polityki multikulti. Krytyczne opinie coraz głośniej wybrzmiewają w zjednoczonej Republice Federalnej Niemiec. Mówi się o nierozwiązanych problemach RFN dotyczących migracji, integracji, poziomu życia mieszkańców oraz o niedokończonym procesie jednoczenia pod względem społecznym, gospodarczym i kulturowym na osi Wschód–Zachód.

Być może jednym z przejawów przedłużającego się tożsamościowego i ekonomicznego kryzysu Niemiec, jak i Europy jest powstanie ruchu PEGIDA. Jego nazwa to anagram od „patriotycznych Europejczyków sprzeciwiających się islamizacji krajów Zachodu” (Patriotische Europäer Gegen die Islamisierung des Abendlandes). Istnieją też struktury lokalne tego ugrupowania, DÜGIDA (Düsseldorf), MÜGIDA (Münster), BOGIDA (Bonn), czy regionalne, np. MVGIDA (Meklemburgia–Pomorze Przednie) czy PEGIDA NRW. „Patriotyczni Europejczycy” to właściwie głównie mieszkańcy Niemiec, ale komentatorzy są zgodni – **PEGIDA nie pojawiła się znikąd i należy potraktować ją poważnie, albowiem stanowi wyraz tego, co od dawna narastało nie tylko w Niemczech, lecz także w całej Europie Zachodniej**¹.

Program i postulaty

Stowarzyszenie (bo taką formułę prawną przyjął ruch) odrzuca polityczną poprawność, nie ugina się pod presją mediów głównego nurtu czy *Gutmenschen* – „naprawiaczy świata”, bezrefleksyjnych zwolenników polityki multikulti, „poprawnie” myślących konformistów, swoją opacz-

nie rozumianą tolerancją doprowadzających cywilizację Zachodu do upadku. **Ruch PEGIDA wyraźnie definiuje wrogów: obce, agresywne ugrupowania, takie jak nawiązujące do walki z niewiernymi salafici, Państwo Islamskie, Al-Kaida czy uznana za organizację terrorystyczną Partia Pracujących Kurdystanu (PKK).** PEGIDA deklaruje możliwość przyjęcia w swoje szeregi każdego – bez względu na narodowość lub wyznanie – kto chce wykorzystać konstytucyjne prawo do pokojowego wyrażania własnych poglądów. Chodzi o to, by przyszłe pokolenia mogły żyć w bezpiecznych, wolnych i otwartych na świat Niemczech. Żeby wizji tej stało się za dość, PEGIDA żąda wykorzystania wszystkich możliwych środków prawnych do przeciwdziałania samozwańczym wojnom religijnym czy aktom nienawiści. Jednocześnie, kluczowa jest dla niej obrona dziedzictwa kultury judeochrześcijańskiej.

Wobec gwałtownie rosnącej popularności ruchu, gromadzenia się wokół niego różnorodnych środowisk oraz wobec oskarżeń o rasizm, PEGIDA musiała jednoznacznie określić własne stanowisko. W 19-punktowym manifestie skupiła się na zagadnieniach dotyczących migracji, religijnego fanatyzmu oraz oporu wobec establishmentu: na wolności słowa i bezpośredniej demokracji. Reasumując, **PEGIDA podkreśla humanitarny obowiązek niemieckiego państwa, by przyjmować uchodźców, jednak kwestionuje jego skalę oraz przebieg procesów asymilacyjnych w Niemczech; domaga się zwiększenia wsparcia dla azylantów, przyspieszenia integracji imigrantów ze społeczeństwem oraz zasady „zero tolerancji” dla tych, którzy popadli w konflikt z prawem. Niemcy powinny wzorować się na regulacjach szwajcarskich czy kanadyjskich, tj. przyjmować tylko „pożądanych” migrantów.**

W zakresie kwestii światopoglądowych PEGIDA nie akceptuje ideologii mizogicznych, radykalnych, nawiązujących do przemocy i nienawiści, a dziedzictwo kultury judeochrześcijańskiej przeciwstawia istnieniu „równole-

1. Vielfalt bitte nicht vor meiner Haustür, Süddeutsche Zeitung-online z 5.01.2015, sueddeutsche.de/politik/migrationsforscher-zu-pegida-vielfalt-bitte-nicht-vor-meiner-haustuer-1.2291822 (Dostęp: 12.02.2015 r.).

głych światów” wewnątrz niemieckiego społeczeństwa, czyli instytucjom takim jak prawo szariat i „policja szariat” czy „sędziowie pokoju”. Nie chodzi jednak o wywieranie presji na integrujących się muzułmanów², ale o zakaz wjazdu dla osób uznanych za „islamistów” czy „innych religijnych fanatyków”. **PEGIDA postuluje, by zadaniem polityki imigracyjnej było formowanie z przybyszy pełnowartościowych „nowych Niemców”, obytych z lokalną kulturą i lokalnymi tradycjami.** Porusza także problem obywatelstwa socjalnego. Podobnie jak w Europie, tak w Niemczech trwa bowiem dyskusja o hojności państwa wobec imigrantów i uchodźców. Jak wynikało z nieformalnych wypowiedzi uczestników ruchu (opublikowanych w przestrzeni internetowej), podejrzewają oni nowo przybyłych o nadużywanie systemu pomocy socjalnej. Warto jednak podkreślić, że ich uwaga skupia się przede wszystkim na napływie do Niemiec migrantów pozaeuropejskich, zwłaszcza muzułmanów, a różnice między uchodźstwem i dobrowolną – choć często nielegalną – migracją nie mają dla nich znaczenia.

W kwestiach polityki federalnej zwolennicy ruchu PEGIDA wnoszą o więcej demokracji bezpośredniej, wskazując za wzór szwajcarski system referentów, a także o podniesienie bezpieczeństwa obywateli, np. poprzez powstrzymanie likwidacji posterunków policji. PEGIDA opowiada się także przeciwko „podżeganiu do wojny z Rosją”, bo zagraża to pokojowemu współistnieniu Europejczyków³. Szczególnie ten postulat wydaje się wykraczać poza ramy „wojny kulturowej”, do której sprowadzana bywa działalność ruchu. **PEGIDA jest antyameerykańska – i prorosyjska.** Władimir Putin jest bohaterem pozytywnym, a w czasie demonstracji pojawiały się transparenty z apelem o udzielenie przez prezydenta FR pomocy⁴. Przywódcy ruchu rozmawiają z „Russia Today”, w przeciwieństwie do kontestowanych niemieckich mediów głównego nurtu: „lewackiego” „FAZ” czy „lumpenburżuazyjnego” „Bilda”⁵. Rodzimą prasę PEGIDA

określa mianem „kłamliwej” (*Lügenpresse* – terminem, którym naziści stosowali, mówiąc o niezależnych mediach). Uważa ją za ujednoczone media systemowe, z których żadne nie wysili się na obiektywny przekaz. Kłamią media głównego nurtu, opłacani reżimowi dziennikarze, politycy wszystkich parlamentarnych partii. Wspomniany postulat ruchu PEGIDA, by zbudować instytucjonalne zaplecze dla demokracji bezpośredniej, można zatem traktować jako reakcję na poczucie braku kontroli nad procesami decyzyjnymi i politycznymi we własnym kraju.

„Zwykli obywatele”

Podczas pierwszego oficjalnego medialnego wystąpienia stowarzyszenia PEGIDA ówczesna rzeczniczka prasowa przedstawiła jego sympatyków jako „zwykłych obywateli”. Sami założyciele ruchu, na przykład, nigdy nie byli blisko władzy, są typowymi przedstawicielami klasy średniej, wykonują zwyczajne zawody, mają dzieci⁶. Wyróżniają ich tylko zaangażowanie polityczne i epizody aktywności obywatelskiej. Są wśród nich m.in.: działacz społeczny (w przeszłości o zatargach z prawem, nagrodzony za pomoc w czasie powodzi w Saksonii w 2013 r.); ochroniarz i współwłaściciel pensjonatu (niegdyś członek Wolnej Partii Demokratycznej [FDP], dziś – niemieckiego związku na rzecz dostępu do broni); właściciel sklepu z artykułami dekoracji wnętrz (usunięty z CDU); właściciel jednego z drezdeńskich hammamów; matka trójki dzieci zajmująca się doradztwem biznesowym⁷. Przyjęcie tożsamości społecznego środka nie było jedynie chwyt PR-owym. Już wcześniej sami uczestnicy demonstracji przedstawiali się jako zwykli ludzie - „normalni

news.net/2015/01/von-linken-fazkes-und-bild-lumpen-luegenpresse-luegt-sich-anti-pegida-schoen (Dostęp: 12.02.2015 r.).

6. Pegida bei Jauch: Wir sind normal, Märkische Allgemeine Zeitung-online z 19.01.2015, maz-online.de/Nachrichten/Politik/Pegida-bei-Jauch-Wir-sind-normal (Dostęp: 12.02.2015 r.).

7. Maximilian Popp, Andreas Wassermann, Prying into Pegida: Where Did Germany's Islamophobes Come From?, Spiegel-online z 12.01.2015, spiegel.de/international/germany/origins-of-german-anti-muslim-group-pegida-a-1012522.html (Dostęp: 12.02.2015 r.); Brisante Neonazi/Rocker-Szene, Blick nach rechts-online z 19.12.2014, bnr.de/artikel/hintergrund/brisante-neonazirocker-szene (Dostęp: 12.02.2015 r.); Jürgen Müller, Staatsanwaltschaft prüft Verfahren gegen Ex-CDU-Stadtrat, Sächsische Zeitung-online z 19.09.2013, sz-online.de/nachrichten/staatsanwaltschaft-prueft-verfahren-gegen-ex-cdu-stadtrat-2666844.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

2. Positionspapier der PEGIDA, i-finger.de/pegida-positionspapier.pdf (Dostęp: 12.02.2015 r.).

3. Pegida-Phänomen Dresden: 25.000 Teilnehmer, MRD-online 13.01.2015, mdr.de/nachrichten/pegida-nopegida-dresden-zwoelfter-januar100_zc-e9a9d57e_zs-6c4417e7.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

4. Putin, hilf uns!, Frankfurter Allgemeine Zeitung-online z 16.12.2014, faz.net/aktuell/politik/inland/noch-mehr-zulauf-fuer-pegida-in-dresden-13324123.html?printPagedArticle=true#pageIndex_2 (Dostęp: 12.02.2015 r.).

5. Von linken FAZkes und BILD-Lumpen: Lügenpresse lügt sich Anti-Pegida schön, Politically Incorrect-online z 7.01.2015, pi-

obywatele⁸ - zatroskani o los swoich dzieci, czujący się obco we własnym kraju. Mówili, że system, który ogranicza wolność słowa nie chroni ich, a wręcz depcze wyznawane przez nich wartości i tradycje⁹. Jednocześnie czują się oni tłamszeni przez „użytecznych idiotów” systemu – zwolenników skompromitowanej polityki multikulti, sztucznej idei równości płci, nieuzasadnionego rozdawnictwa świadczeń. W wywiadzie dla „Russia Today” dał temu wyraz ówczesny prezes stowarzyszenia, Lutz Bachmann – zasugerował, że demonstracje przeciwko ruchowi PEGIDA są inspirowane przez rząd¹⁰.

Podsumowując, PEGIDA nie jest ruchem osób wykluczonych społecznie czy ekonomicznie. Zgodnie z wynikami sondażu przeprowadzonego przez Centrum Badań nad Konstytucją i Demokracją Politechniki Drezdeńskiej przeciętny uczestnik marszy to mężczyzna przed 50-tką, wykształcony przynajmniej na poziomie średnim, o zarobkach powyżej przeciętnej, mieszkaniec Niemiec Wschodnich. Niektórzy komentatorzy uważają natomiast, że marsze to przejaw przebudzenia dotychczas politycznie niemej, niegłoszącej części społeczeństwa¹¹. Mimo że pojawiają się na nich działacze organizacji skrajnie prawicowych czy sympatycy nowej partii konserwatywnej – Alternative für Deutschland – mało kto z demonstrantów deklaruje afiliację partyjną. Wbrew jednemu z głównych haseł ruchu (obronie kultury judeochrześcijańskiej) uczestnicy pochodów to bezwyznaniowcy, a głównym motywem ich zaangażowania nie jest zderzenie kultur, lecz frustracja polityką, kondycją mediów i debatą publiczną w Niemczech. Dominuje poczucie alienacji „systemu” od „ludu”, oderwania polityki od problemów życia codziennego. Zdaniem badaczy z Centrum, głównym

powodem, dla którego tak wielu ludzi wychodzi z domów na ulice (na „poniedziałkowe spacer”), jest potrzeba wyrażenia skrywanych „resentymentów dotyczących politycznych i opiniotwórczych elit”, co wraz z przekazem antyimigranckim składa się na populistyczno-prawicowy charakter ruchu¹². Na ile jednak adekwatny jest to portret, jeśli dwóch na trzech respondentów odmówiło wzięcia udziału w badaniu¹³? Bez wątplenia potwierdza to jednak tezę o nieufności ruchu PEGIDA wobec istniejących instytucji.

„Wieczne spacer” i konfrontacje

Tradycją ruchu PEGIDA stały się poniedziałkowe demonstracje. Pierwsza odbyła się w październiku 2014 r. w Dreźnie i zgromadziła ledwie 500 osób. Z czasem liczba uczestników zaczęła jednak wzrastać – aż w styczniu 2015 r. osiągnęła rekordowe 25 tys. Manifestacje zaczęto organizować także w innych miastach – zarówno wschodnich, jak i zachodnich Niemiec – ale nigdzie nie były one tak liczne jak w Saksonii.

Zwyczaj poniedziałkowych zbiórek jest symbolicznym nawiązaniem do schyłku NRD. Od jesieni 1989 do wiosny 1990 r. mieszkańcy wschodniemieckich miast demonstrowali regularnie, by okazać sprzeciw monopolowi władzy SED. Wówczas wznoszono hasło „Wir sind das Volk” („Jesteśmy narodem”), przypominając, do kogo należy polityczna władza w państwie. Ta fraza ma w Niemczech status symboliczny, pojawiła się w czasie kluczowej dla współczesnych Niemiec rewolucji marcowej, znacznie później była też wykorzystywana przeciwko reformom polityki społecznej Agenda 2010 gabinetu Gerharda Schrödera. Hasło to zostało włączone do retoryki ruchu PEGIDA, podkreślając jej autonomiczny, antyestablishmentowy charakter i ambicje bezpośredniej demokracji. Uczestnikom demonstracji towarzyszą niemieckie flagi, krzyże reprezentujące kulturę judeochrześcijańską oraz transparenty: „Stop multikulti”, „Moja ojczyzna pozostanie niemiecka”, „Odwaga, by mówić prawdę”, „Obudźcie się!”. W czasie marszy pojawiał się też portret Angeli Merkel okrytej hidżabem.

8. Pegida bei Jauch "Wir sind normal", Märkische Allgemeine Zeitung-online z 19.01.2015, [maz-online.de/Nachrichten/Politik/Pegida-bei-Jauch-Wir-sind-normal](http://www.maz-online.de/Nachrichten/Politik/Pegida-bei-Jauch-Wir-sind-normal) (Dostęp: 12.02.2015 r.).

9. Martina Fietz, Die Ängste der Deutschen ernst nehmen. Wer sich fremd fühlt im eigenen Land, ist nicht gleich ein Ausländerhasser!, Focus-online z 2.01.2015, http://www.focus.de/politik/deutschland/fietz-am-freitag/zur-asyil-debatte-die-angst-vieler-deutschen-ernst-nehmen_id_4379633.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

10. Islam is welcome here, but we want to keep our culture – PEGIDA to RT, Russia Today-online z 14.01.2015, rt.com/news/222395-pegida-islam-protest-germany (Dostęp: 12.02.2015 r.).

11. Der Aufstand der Nichtwähler, Der Freitag-online z 15.12.2014, freitag.de/autoren/luggi/der-aufstand-der-nichtwaehler (Dostęp: 12.02.2015 r.).

12. Wer geht zu PEGIDA und warum? z 20.01.2015, archiwum informacji prasowych, Technische Universität Dresden, tu-dresden.de/aktuelles/news/pegida_pk (Dostęp: 12.02.2015 r.).

13. Stefan Niggemeyer, Studie über Pegida-Demonstranten zeigt: Pegida-Demonstranten lehnen Teilnahme an Studie ab z 15.01.2015, stefan-niggemeier.de/blog/20210/studie-ueber-pegida-demonstranten-zeigt-pegida-demonstranten-lehnen-teilnahme-an-studie-ab (Dostęp: 12.02.2015 r.).

PEGIDA jest ruchem bardzo sprawnie zarządzanym. Wskazują na to regularność, z jaką odbywają się demonstracje i zdolność stowarzyszenia do mobilizacji.

Organizatorzy podkreślają pokojowy charakter demonstracji, niemniej niekiedy napięta atmosfera udziela się uczestnikom marszów – w grudniu odnotowano przypadki przemocy podczas zbiórki w Würzburgu¹⁴, w styczniu w Duisburgu zostali ranni policjanci¹⁵. Zdarzyło się też, że ze względów bezpieczeństwa pochody zostały odwołane – tak stało się w przypadku drezdeńskiej demonstracji, zaplanowanej na 19 stycznia 2015 r., przed którą organizatorzy odebrali pogróżki (groźono zamachem terrorystycznym)¹⁶. Dla ruchu PEGIDA niedopuszczenie do ekscesów jest też ważne ze względów wizerunkowych.

Co więcej, PEGIDA dba o atrakcyjną oprawę swojego przekazu. Drezdeńskie demonstracje są np. urozmaicane przez wystąpienia zaproszonych gości. Jednym z nich był np. dr Udo Ulfkotte¹⁷ – politolog, krytyk mediów i islamosceptyk. Przejawem pragmatyzmu założycieli stowarzyszenia było zaś podjęcie próby uzyskania statusu organizacji pożytku publicznego, której przysługiwałyby ulgi podatkowe¹⁸.

W odpowiedzi na poniedziałkowe demonstracje w całych Niemczech zaczęły odbywać się liczne kontrmanifestacje. W Dreźnie 10 stycznia 2015 r. zebrało

się aż 35 tys. osób¹⁹ (tam blokady mają swoją tradycję – przed około dekadą Narodowodemokratyczna Partia Niemiec [NPD] organizowała marsze upamiętniające bombardowania Drezna w czasie II wojny światowej; przez kilka lat mieszkańcy miasta, tworząc wielotysięczne łańcuchy ludzkich rąk skutecznie dali odpór próbom zakorzenienia „nowej tradycji”²⁰). W reakcji na działalność stowarzyszenia PEGIDA uczestnicy kontrmanifestacji odwoływali się do wspomnianego już hasła „Wir sind das Volk”, kwestionując masowy charakter ruchu²¹. Gdziekolwiek te kontrmanifestacje przybierały formę artystycznych happeningów²².

Przeciwnicy ruchu PEGIDA znacznie różnią się od tzw. Patriotów – to przede wszystkim ludzie młodzi (do 35. roku życia), „zieloni” lub głoszący na którąś z lewicowych partii, prawie połowa to kobiety. Ale – tak jak uczestnicy marszów – są: niewierzący, dobrze wykształceni i niezadowoleni z rządów establishmentu²³. To niezadowolenie kanalizuje się jednak inaczej – bo też inne są deklarowane przez nich wartości (równość i solidarność zamiast narodowej kultury i tradycji).

Internet – nowy wymiar aktywizmu

Historia stowarzyszenia PEGIDA dowodzi, jak istotną rolę odgrywa we współczesnym świecie Internet – nie tylko w kwestii politycznej komunikacji, ale jako alternatywna przestrzeń wydarzeń. PEGIDA narodziła się w sieci w październiku 2014 r. Wtedy to Lutz Bachmann założył grupę zamkniętą na Facebooku, by kontestować

14. Erstmals Verletzte bei Pegida-Demos, Bayerischer Rundfunk-online z 16.12.2014,

br.de/nachrichten/unterfranken/inhalt/pegida-zivilcourage-aktion-100.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

15. Polizisten bei Anti-Pegida-Demo verletzt, n-tv z 20.01.2015, n-tv.de/politik/Polizisten-bei-Anti-Pegida-Demo-verletzt-article14354416.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

16. Terrorwarnung gegen Pegida – Demo in Dresden abgesagt, Endstation Rechts-online z 18.01.2015, endstation-rechts.de/news/kategorie/demonstrationen-1/artikel/terrorwarnung-gegen-pegida-demo-in-dresden-abgesagt.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

17. 18.000 Pegida-Anhänger in Dresden, Abbruch in Köln, Focus-online z 6.01.2015, focus.de/politik/deutschland/tausende-gegendemonstranten-pegida-bricht-kundgebung-in-koeln-ab_id_4383869.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

18. Pegida will sich Steuervorteile sichern, Frankfurter Allgemeine Zeitung-online z 10.01.2015, faz.net/aktuell/politik/inland/sachsen-pegida-will-sich-steuervorteile-sichern-13362564.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

19. 35.000 gegen Pegida, Handelsbladet-online z 10.01.2015, handelsblatt.com/politik/deutschland/grosskundgebung-35-000-gegen-pegida/11211600.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

20. Bürger blockieren Neonazis, n-tv z 12.02.2012, n-tv.de/politik/Buerger-blockieren-Neonazis-article5485826.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

21. „Nicht in meinem Namen!” – Protest gegen Pegida-Slogan „Wir sind das Volk”, Westdeutsche Allgemeine Zeitung-online z 10.01.2015, derwesten.de/incoming/nicht-in-meinem-namen-protest-gegen-pegida-slogan-wir-sind-das-volk-id10202751.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

22. Anti-Pegida-Konzerte in Dresden: Mit Musik gegen den Muff, Spiegel-online z 26.01.2015, spiegel.de/politik/deutschland/anti-pegida-konzert-in-dresden-zehntausende-demonstrieren-fuer-toleranz-a-1015125.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

23. Franz Walter, Studie über Pegida-Gegner: Jung, kinderlos, weiblich, Spiegel-online z 26.01.2015, spiegel.de/politik/deutschland/franz-walter-ueber-die-anhaenger-der-gegenbewegung-nopegida-a-1014993.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

wsparcie (w ramach walki z Państwem Islamskim) dla Partii Pracujących Kurdystanu, w USA i UE uznanej za organizację terrorystyczną. **Do dziś PEGIDA na bieżąco komentuje wydarzenia poprzez swoją stronę profilową, która ma prawie 160 tys. polubień. Internet to jednak broń obosieczna – liderom ruchu kilkakrotnie udało się skompromitować za pośrednictwem sieci poprzez ostre antyimigranckie wypowiedzi**²⁴. Np. przywódcza kariera wspomnianego założyciela ruchu załamała się po znalezieniu przez media zdjęć w Internecie, na których pozował ucharakteryzowany na Führera²⁵. Wciąż zresztą toczy się zjadła wirtualna walka ideowa wokół ruchu PEGIDA – strony WWW stowarzyszenia są sabotowane²⁶, powstały nowe grupy No-PEGIDA, a nawet karykaturalna gra komputerowa *Prince of PEGIDA* (nawiązanie do *Prince of Persia*)²⁷. Niemiecki oddział wirtualnego kolektywu hakierskiego Anonymous także zajął stanowisko w tej sprawie – wypowiedział wojnę przeciwko próbom rozwiązywania doraźnych problemów poprzez sianie nienawiści²⁸.

Opór autorytetów

Przeciwko stowarzyszeniu PEGIDA wypowiadają się niemieckie autorytety. Aktywną komentatorką jest prof. **Gesine Schwan**, która uważa, że powstanie ruchu nie ma nic wspólnego z obroną wartości chrześcijańskich, a jest wynikiem pogłębiających się różnic społecznych i poszukiwania kozłów ofiarnych. Popularność ruchu PEGIDA porównała do sytuacji w Republice Weimarskiej, która doprowadziła do przejścia władzy przez nazistów²⁹. Były kanclerz **Gerhard Schröder zaapelował zaś o „akty przyzwoitości”** („*Aufstand der Anständigen*”), takie jak te w 2000 r., gdy podpalono synagogę w Düsseldorfie³⁰. Społeczność muzułmańską w obronę wzięła też Centralna Rada Żydowska w Niemczech – przeciwko ruchowi PEGIDA występuje ona od początku jego istnienia. Przewodniczący tej Rady – Josef Schuster – jeszcze w grudniu określił instrumentalne wykorzystywanie lęku przed terroryzmem przeciwko muzułmanom jako „absolutnie nie do zaakceptowania”³¹.

Inną formą kontestacji PEGIDA były tzw. **black-outy – zaciemnienia budynków użyteczności publicznej**. W Kolonii wyłączono iluminację kościołów na czas pierwszej demonstracji PEGIDA w tym mieście³², zaciemniono także ratusz w Düsseldorfie³³ i budynek Państwowych Zbiorów Sztuki w Dreźnie³⁴.

24. Staatsanwaltschaft prüft Verfahren gegen Ex-CDU-Stadtrat, Sächsische Zeitung-online z 19.09.2013, sz-online.de/nachrichten/staatsanwaltschaft-prueft-verfahren-gegen-ex-cdu-stadtrat-2666844.html (Dostęp: 12.02.2015 r.); Interne Facebook-Gruppe: Pegida-Anführer nutzen Hitler-Zitate und rassistische Parolen, Spiegel-online z 10.01.2015, spiegel.de/politik/deutschland/pegida-anfuehrer-hitler-zitate-und-rassistische-parolen-a-1012208.html (Dostęp: 12.02.2015 r.); Anti-Islam-Demonstration: Staatsanwaltschaft ermittelt gegen Anmelderin von Sügida, Spiegel-online z 27.01.2015, spiegel.de/politik/deutschland/pegida-ableger-ermittlungen-gegen-anmelderin-von-suegida-a-1015249.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

25. Pegida-Gründer spielt Hitler, Frankfurter Allgemeine Zeitung-online z 21.01.2015, faz.net/aktuell/politik/inland/lutz-bachmann-pegida-gruender-spielt-hitler-13382531.html.

26. MVGIDA – Mecklenburger Versuche gegen intolerante Durststrecken-Aktivisten, mvgida.de.

27. Student entwickelt Spiel zur Pegida-Bewegung, Stern z 31.12.2014, stern.de/video-center/?vid=2163246.

28. AnonNews DE, Anonymous - Operation Pegida z 4.01.2015, youtube.com/watch?v=d7nXfUhB8M4&feature=youtu.be (Dostęp: 12.02.2015 r.); Im Visier: Die Hackergruppe Anonymous greift Pegida an, Focus-online z 9.01.2015, focus.de/digital/internet/angriff-auf-pegida-im-visier-die-hackergruppe-anonymous-greift-pegida-an_id_4394021.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

29. Gesine Schwan, Pegida ist überall, Zeit-online z 30.12.2014, zeit.de/2015/01/pegida-abstiegsangst-weimarer-republik (Dostęp: 12.02.2015 r.).

30. Gerhard Schröder fordert „Aufstand der Anständigen”, N24 z 22.12.2015, n24.de/n24/Nachrichten/Politik/d/5899688/gerhard-schroeder-fordert-aufstand-der-anstaendigen-.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

31. Warnung vor Pegida-Bewegung: Zentralrat der Juden stellt sich hinter Muslime in Deutschland, Spiegel-online z 20.12.2014, spiegel.de/politik/deutschland/pegida-zentralrat-der-juden-nimmt-muslime-in-schutz-a-1009714.html (Dostęp: 12.02.2015 r.); Vor Demo in Dresden: Zentralrat der Juden warnt vor Pegida-Gedankengut, Spiegel-online z 25.01.2015, spiegel.de/politik/deutschland/pegida-zentralrat-der-juden-warnt-vor-gedankengut-a-1014887.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

32. Pegida-Anhänger empören sich über dunklen Dom, Frankfurter Allgemeine Zeitung-online z 5.01.2015, faz.net/aktuell/politik/inland/koelner-kirchen-gegen-pegida-dunkler-dom-sorgt-fuer-empoeerung-13353664.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

33. OB Geisel: Das Rathaus bleibt dunkel, Rheinischen Post-online z 10.01.2015, [www.csm.org.pl](http://rp-</p>
</div>
<div data-bbox=)

Polityczni przeciwnicy

Wytrwałość uczestników marszów zmusiła władze federalne do zajęcia jednoznacznego stanowiska w sprawie ruchu PEGIDA. W noworocznym przemówieniu kanclerz **Angela Merkel** zaapelowała do obywateli o nieprzyłączanie się do organizowanych przez to stowarzyszenie demonstracji, gdyż wynikają one z „uprzedzeń (...), a nawet nienawiści w sercach”. **Obydwie partie tworzące wielką koalicję są w tej kwestii zgodne, choć powodują nimi różne motywacje polityczne.** Przypomnijmy: na CDU ciąży niedawna batalia o burkę (partia domagała się ustanowienia w Niemczech zakazu zasłaniania twarzy przez muzułmańskie kobiety w miejscach publicznych³⁵; ostra reakcja Kościołów katolickiego i ewangelickiego w obronie wolności religijnej ostudziła jednak zapal konserwatystów³⁶). **Dodatkowo kłopotów CDU nastęrczyła sama PEGIDA.** Jeden z plakatów wyborczych Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej z lat 60., z wypisanym gotykiem hasłem „Ratuj kulturę Zachodu”, stał się inspiracją dla Lutza Bachmanna³⁷ który przyznał, że slogan ten trafnie ujmuje podstawową misję ruchu PEGIDA³⁸. Co więcej, sam

online.de/nrw/staedte/duesseldorf/ob-geisel-das-rathaus-bleibt-dunkel-aid-1.4788929 (Dostęp: 12.02.2015 r.).

34. Tausende protestieren auf Theaterplatz und Schloßplatz – Pegida wächst weiter, Menschen in Dresden z 22.12.2014, menschen-in-dresden.de/2014/tausende-protestieren-auf-theaterplatz-und-schlossplatz-pegida-waechst-weiter (Dostęp: 12.02.2015 r.).

35. CDU-Vize Klöckner fordert Burka-Verbot, Frankfurter Allgemeine Zeitung-online z 12.12.2014, faz.net/aktuell/politik/inland/cdu-vizevorsitzende-julia-kloeckner-fordert-burka-verbot-13295725.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

36. Malte Lehming, Ein Verbot der Burka wäre konservativ, aber nicht christlich, Der Tagesspiegel-online z 7.12.2014, tagesspiegel.de/politik/cdu-parteitag-ein-verbot-der-burka-waere-konservativ-aber-nicht-christlich/11085940.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

37. Plakat wyborczy: schule-bw.de/unterricht/faecher/geschichte/unterricht/methzugaenge/plakate/waehlergruppen3.jpg (Dostęp: 12.02.2015 r.).

38. Kristian Frigelj, Vanessa Schlesier, Islamfeinde protestieren als Dügida in Düsseldorf, Die Welt-online z 8.12.2014, welt.de/politik/deutschland/article135158246/Islamfeinde-protestieren-als-Duegida-in-Duesseldorf.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

określił się jako „przeciętny wyborca CDU”³⁹, choć „na prawo” od tego ugrupowania⁴⁰.

Z kolei dla SPD jasne opowiedzenie się przeciwko stowarzyszeniu PEGIDA jest nie tylko potwierdzeniem ideologicznej, postępowej tożsamości partii, ale także sposobem na ocieplenie własnego wizerunku po kryzysie reputacji z 2010 r. Wtedy bowiem ukazała się bestsellerowa i kontrowersyjna książka *Deutschland schafft sich ab* (Niemcy likwidują się same), roztaczająca apokaliptyczną wizję wymarcia niemieckiego społeczeństwa z powodu dominacji imigrantów, autorstwa Thilo Sarrazina, członka SPD i wysokiego szczebla pracownika Bundesbanku. O ile w niemieckim społeczeństwie wywołała ona ambiwalentne reakcje, tak w szeregach partii spotkała się z falą oburzenia, co doprowadziło do dymisji Sarrazina ze sprawowanego stanowiska.

Oczywistymi krytykami PEGIDA są także pozostałe dwie lewicowe formacje na niemieckiej scenie politycznej. Przewodniczący partii Zielonych Cem Özdemir⁴¹ jest pierwszym w historii Niemiec liderem partyjnym o tureckich korzeniach, co w zaistniałej sytuacji odgrywa szczególną rolę. Jego krytyka ruchu jest najostrzejsza – zdecydowanie odrzucił możliwość jakiegokolwiek dialogu ze zwolennikami stowarzyszenia, podobnie jak niektórzy politycy Die Linke. Premier Turynii Bodo Ramelow nazwał inicjatorów ruchu „rasistami w garniturach”⁴². Z kolei lider partii Die Linke Gregor Gysi winą za nośność głoszonych haseł obarczył przede wszystkim polityków (także własnej opcji), którym nie udało się zapobiec rosnącym uprzedzeniom i kulturze strachu przed islamem⁴³.

39. Richard Gebhardt, Die Mitte tickt rechts, „Jungle World” nr 1 z 2.01. 2015, jungle-world.com/artikel/2015/01/51159.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

40. Frigelj, Schlesier, Islamfeinde protestieren.

41. Cem Özdemir: Pegida ist nicht Deutschland, Stern-online z 3.01.2015, stern.de/politik/deutschland/gruenen-chef-cem-oezdemir-gegen-pegida-im-interview-ueber-toleranz-in-deutschland-2163661.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

42. Özdemir: Forderung nach Dialog mit Pegida ist Gesülze, Ruhr Nachrichten-online z 22.12.2014, ruhr-nachrichten.de/nachrichten/politik/aktuelles_berichte/Reaktion-von-Gruenen-Politiker-Oezdemir-Forderung-nach-Dialog-mit-Pegida-ist-Gesuelze;art29862,2576309 (Dostęp: 12.02.2015 r.).

43. Gregor Gysi: Pegida-Zulauf auch wegen ostdeutscher Mentalität, web.de z 10.01.2015, web.de/magazine/politik/gysi-

Ponadpartyjna koalicja przeciwko ruchowi nie jest jednak wewnętrznie zgodna co do sposobu postępowania – politycy na poziomie federalnym mają perspektywę odmienną od tych na poziomie lokalnym. Do tej pory lewica zdecydowanie nie dopuszczała możliwości dialogu ze stowarzyszeniem PEGIDA, bo – jej zdaniem – przyczyniłoby się to do legitymizacji ruchu i stanowiło o uznaniu głoszonych przez niego poglądów (m.in. dlatego polityczne cięgi zebrał Sigmar Gabriel, który pojawił się na jednej z debat z sympatykami ruchu. Przewodniczący SPD tłumaczył, że udał się na spotkanie jako osoba prywatna, by lepiej zrozumieć, co dzieje się w Dreźnie, ale jego argumentacja nie przekonała wielu⁴⁴). Tymczasem na poziomie landu, gdzie politycy skonfrontowani są bezpośrednio z ruchem i z mieszkańcami regionu, górę bierze pragmatyzm. Pierwsze pękły lokalne struktury CDU w Saksonii: premier landu Stanislaw Tillich odwrócił pojednawcze słowa Angeli Merkel⁴⁵, mówiąc, że Islam nie należy do Saksonii⁴⁶, natomiast lokalny minister spraw wewnętrznych spotkał się z przedstawicielami ruchu PEGIDA. „Dialog może zacząć się na ulicy, ale nie może tam trwać” – uzasadnił swoją decyzję⁴⁷. Z tej okazji pojawiło się pojęcie „PEGIDA-Versteher”, analogiczne do ironicznego określenia osób akceptujących ukraińską politykę Putina. Po ustąpieniu Bachmanna z funkcji lidera ruchu nawet liderka Die Linke Sahra Wagenknecht dopuściła możliwość dialogu z niektórymi przedstawicielami stowarzyszenia⁴⁸. Brak zatem nie tylko ponad-, lecz także wewnątrzpartyjnych strategii.

Polityczni sprzymierzeńcy

Sprzymierzeńcem ruchu PEGIDA jest natomiast wschodząca partia niemieckiej polityki – **Alternative für Deutschland**. AfD jest partią eurosceptyczną, konserwatywną obyczajowo i gospodarczo. Przede wszystkim jednak w jej agendzie znajdują się postulaty dotyczące ograniczenia migracji do Niemiec. W sprawie stowarzyszenia PEGIDA AfD gra ostrożnie – nie identyfikuje się z ruchem bezpośrednio, ale z nim sympatyzuje. W połowie grudnia Alexander Gauland, rzecznik i przewodniczący partii w Brandenburgii, udał się na jeden z wieców jako „obserwator”. Natomiast w jednej z pierwszych telewizyjnych debat o stowarzyszeniu PEGIDA lider partii Bernd Lucke zdystansował się od postulatów ruchu, ale stwierdził, że rozumie obawy jego sympatyków i uważa za słusze poruszanie tematów tabu⁴⁹. Obydwaj politycy w swoich wypowiedziach atakowali Angelę Merkel za jej krytykę uczestników marszów PEGIDA⁵⁰. Z czasem powściągliwość AfD stopniała i w styczniu Frauke Petry, przewodnicząca saskich struktur partii, zaprosiła na spotkanie przywódców ruchu. Gdy demonstracja stowarzyszenia PEGIDA została odwołana z powodu wspomnianego już zagrożenia terrorystycznego, Petry otwarcie oskarżyła pozostałe partie parlamentarne o dolewanie oliwy do ognia poprzez nieustanne pomawianie demonstrantów⁵¹. **Relacje między PEGIDA a AfD dopiero się kształtują, wielu uczestników poniedziałkowych demonstracji sympatyzuje z AfD. Jednocześnie członkowie tej partii najczęściej solidaryzują się z demonstrantami⁵². AfD dementuje jednak sugestie, jakoby miała być**

pegida-zulauf-ostdeutscher-mentalitaet-30351272 (Dostęp: 12.02.2015 r.).

44. Sigmar Gabriel irritiert mit Pegida-Dialog, Süddeutsche Zeitung-online z 24.01.2015, sueddeutsche.de/politik/debatte-in-der-spd-sigmar-gabriel-irritiert-mit-pegida-dialog-1.2319610 (Dostęp: 12.02.2015 r.).

45. Der Islam gehört zu Deutschland, Tagesschau, ARD z 12.01.2015, tagesschau.de/inland/merkel-davutoglu-103.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

46. Der Islam gehört nicht zu Sachsen, Tagesschau ARD z 25.01.2015, tagesschau.de/inland/tillich-islam-101.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

47. Sächsischer Minister trifft Pegida-Team: Auch Kathrin Oertel gehört zu Sachsen, Spiegel-online z 26.01.2015, spiegel.de/politik/deutschland/sachsens-innenminister-ulbig-trifft-pegida-sprecherin-kathrin-oertel-a-1015127.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

48. Pegida ist und bleibt eine rassistische Veranstaltung, Süddeutsche Zeitung-online z 22.01.2015, sueddeutsche.de/politik/reaktionen-auf-bachmann-ruecktritt-pegida-ist-und-bleibt-eine-rassistische-veranstaltung-1.2315928 (Dostęp: 12.02.2015 r.).

49. Justus Bender, Stefan Locke, Kein Geheimnis mehr, Frankfurter Allgemeine Zeitung-online z 10.12.2014, faz.net/aktuell/politik/inland/die-naehe-der-afd-zum-islamkritischen-pegida-buendnis-13314224.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

50. Christina Hebel, Annäherung in Sachsen: AfD trifft Pegida-Organisatoren, Spiegel-online z 2.01.2015, spiegel.de/politik/deutschland/pegida-afd-trifft-organisatoren-am-mittwoch-im-saechsischen-landtag-a-1010987.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

51. AfD-Vorsitzende Petry wettert: „Politische Lage entgleitet”, Focus-online z 18.01.2015, focus.de/politik/deutschland/verunglimpfung-von-pegida-afd-vorsitzende-petry-wettert-politische-lage-entgleitet_id_4413991.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

52. Werner Mathes, 13 Prozent der Deutschen würden für Pegida marschieren, Stern-online z 1.01.2015, stern.de/politik/deutschland/fuer-pegida-auf-die-strasse-13-prozent-der-deutschen-wuerden-mitmarschieren-2163092.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

„parlamentarnym skrzydłem PEGIDA”⁵³. Jest to ugrupowanie jednocyfrowego poparcia i w całej tej historii musi niezwykle uważać, by nie dać się porwać nurtowi wydarzeń.

Innym sprzymierzeńcem ruchu PEGIDA są środowiska radykalnie prawicowe, takie jak partia narodowa NPD. W ostatnich latach powstał także ruch HoGeSa – Hooligans Gegen Salafisten, uznający rozwiązania siłowe za główne narzędzie walki z wynaradawianiem Niemiec. Ich członkowie uczestniczą w poniedziałkowych demonstracjach, dzieląc przede wszystkim negatywny stosunek do imigrantów. Ten „prawy sektor” marszy organizowanych przez PEGIDA jest źródłem największych wizerunkowych kłopotów stowarzyszenia, bo dla przeciwników ruchu jest dowodem na jego kryptorasistowski charakter. Zarzuty takie są w Niemczech – z oczywistych względów historycznych – dyskwalifikujące.

Echa zagraniczne

Jak ostrzegał minister spraw zagranicznych Frank-Walter Steinmeier, poza granicami Niemiec⁵⁴ PEGIDA także zwróciła uwagę - przede wszystkim w Turcji, ponieważ Turcy stanowią najliczniejszą grupę etniczną w Niemczech. **W czasie wizyty w Berlinie Ahmet Davutoğlu, premier Turcji, zażądał od kanclerz Angeli Merkel podjęcia zdecydowanych kroków przeciwko radykalizacji nastrojów antyislamskich, nie tylko w kontekście narodzin ruchu PEGIDA, lecz także mnożących się ataków na tle rasistowskim**⁵⁵. Przypomniawszy też, że gdy na jaw wyszły zbrodnie NSU (grupy terrorystycznej „Narodowosocjalistyczne Podziemie”), w Turcji nikt nie nazywał ich „chrześcijańskim terroryzmem”⁵⁶.

Z Holandii natomiast do uczestników demonstracji napłynęły pozdrowienia i wyrazy solidarności.

53. Hubertus Volmer, AfD rückt ein bisschen von Pegida ab, n-tv z dnia 23.01.2015, n-tv.de/politik/AfD-rueckt-ein-bisschen-von-Pegida-ab-article14382716.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

54. Pegida-Demonstrationen: Steinmeier sieht Ansehen Deutschlands beschädigt, Spiegel-online z 25.01.2015, spiegel.de/politik/deutschland/pegida-steinmeier-sieht-deutschlands-ansehen-in-der-welt-beschaedigt-a-1014850.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

55. Thomas Seibert, Pegida im Kopf, Der Tagesspiegel-online z 9.01.2015, tagesspiegel.de/politik/tuerkei-warnt-vor-islamfeindlichkeit-pegida-im-kopf/11208414.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

56. Der Islam gehört zu Deutschland, Tagesschau, ARD z 12.01.2015, tagesschau.de/inland/merkel-davutoglu-103.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

W liście do sympatyków ruchu Geert Wilders, przywódca Partii Wolności znanej z antyimigranckich inicjatyw, pisał: „nie jesteście sami”, „jesteście częścią czegoś wielkiego”⁵⁷. Cotygodniowe manifestacje PEGIDA zbiegły się też w czasie z zamachem na redakcję satyrycznego pisma „Charlie Hebdo”. PEGIDA zaczęła identyfikować się z jego ofiarami, co przez kontrmanifestantów, wnoszących hasło: „Jestem Charlie, ale nie PEGIDA”, zostało napiętnowane jako nadużycie i instrumentalne wykorzystywanie tragedii we Francji do realizacji własnych celów⁵⁸.

PEGIDA jako syndrom wschodniemiecki?

Gregor Gysi, wspomniany lider Die Linke, postawił tezę, że swoją popularność PEGIDA zawdzięcza specyfice wschodniemieckiej mentalności. Jego zdaniem, **po latach życia w zamkniętym społeczeństwie byli mieszkańcy NRD nagle zostali zmuszeni do gwałtownego otwarcia się na Europę i świat, co było zbyt wielkim obciążeniem**⁵⁹. Ruch został założony w Dreźnie – i właśnie to miasto jest główną sceną jego aktywności i siedzibą, mimo że imigranci mużułmańscy stanowią tam zaledwie ułamek procenta mieszkańców, podobnie jak w całych wschodnich Niemczech. **Faktem jest jednak, że różnice ekonomiczne między wschodem a zachodem kraju wciąż się utrzymują:** pięć landów wschodnich zajmuje ostatnich pięć miejsc w zestawieniu wartości PKB brutto na mieszkańca⁶⁰ – dochód na osobę w byłych Niemczech Wschodnich stanowi około 70% średniego dochodu na zachodzie kraju, tamtejsza produktywność stanowi 80% zachodniej produktywności,

57. Christian Rothenberg, Wilders Pegida-Flirt bringt AfD in Not, n-tv z 26.01.2015, n-tv.de/politik/Wilders-Pegida-Flirt-bringt-AfD-in-Not-article14394836.html (Dostęp: 12.02.2015 r.); Christoph Herwartz, Pegida traut sich ans Licht, n-tv z 26.01.2015, n-tv.de/politik/Pegida-traut-sich-ans-Licht-article14388156.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

58. Je suis Charlie, aber nicht Pegida, Zeit-online z 10.01.2015, zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2015-01/dresden-charlie-hebdo-islamfeindlichkeit-gegen-pegida (Dostęp: 12.02.2015 r.).

59. Gregor Gysi: Pegida-Zulauf auch wegen ostdeutscher Mentalität, web.de z 10.01.2015, web.de/magazine/politik/gysi-pegida-zulauf-ostdeutscher-mentalitaet-30351272 (Dostęp: 12.02.2015 r.).

60. Paul Hockenos, Differences persist between eastern and western Germany, Al Jazeera America z 9.11.2014, america.aljazeera.com/opinions/2014/11/germany-berlin-wallfallunificationeconomics.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

a wskaźniki bezrobocia wciąż są wyższe⁶¹. Być może w utrzymujących się nierównościach można upatrywać przyczyn sukcesów partii głoszących bardziej radykalne poglądy – nie tylko nacjonalistycznej NDP, lecz także wspomnianej Die Linke (choć trudno porównywać skale politycznej ekstremy).

Wydaje się, że kluczowym momentem w relacjach Wschód–Zachód był okres konwergencji dwóch państw w jeden organizm. NRD doświadczała wówczas – podobnie jak Polska – szoku transformacji: restrukturyzacji gospodarki, której towarzyszyły gwałtowny wzrost bezrobocia, poczucie niepewności jutra. Niemcy Zachodnie musiały natomiast ponieść finansowe i społeczne koszty zjednoczenia – „docierania się” nowego społeczeństwa Republiki Berlińskiej. Często komentatorom umyka fakt, że RFN wchłonęło mniejszą NRD, praktycznie zastępując jej instytucje własnymi. Po ostatecznym upadku komunizmu i rozpadzie bloku wschodniego była to historyczna konieczność, jednak trudno negować fakt, że **w ciągu ponad 40 lat swego istnienia NDR wykształciła własną bazę symboliczną i polityczną tożsamość. Tymczasem, z dnia na dzień państwo wschodniemieckie straciło prawo bytu i przeszło do historii. Transformacja ustrojowa w tym zakątku bloku wschodniego przyjęła zatem nieco inny charakter niż procesy w innych demoludach, samodzielnie mierzących się z własną historią.** Najpopularniejsze słowa lat 1991–1992 według Towarzystwa Języka Niemieckiego w pełni oddawały panujące społeczne nastroje: z jednej strony dotyczyły zjawisk i procesów okołozjednoczeniowych (*Besserwesi, Stasisyndrom, Ostalgie*), z drugiej – eksplozji rasizmu i ksenofobii (*Fremdenhass, Rechtsruck*)⁶².

Skrajna prawica i kwestia imigrancka

Populistyczno-prawicowy ruch PEGIDA nie narodził się w społecznej próżni. Od kilku dekad Niemcy zmagają się z ogniskami występowania ideologii skrajnie prawicowych. Po zjednoczeniu Niemiec to właśnie w Saksonii dwukrotnie udało się wprowadzić przedstawicieli skrajnie

prawicowej NPD do Landtagu. Co więcej, w wyborach w 2009 r. ugrupowanie odniosło sukces w postaci około setki deputowanych we wszystkich – poza Brandenburgią i Berlinem – landach byłego NRD. Ogólnie rzecz biorąc, niskie jednak poparcie partii sprawia, że daleko jej do przejęcia gdziekolwiek władzy czy wywierania realnego wpływu na politykę. Niemniej znamienne jest, że głosząc skrajne poglądy, poparcie uzyskuje właśnie na wschodzie Niemiec⁶³. Należy mieć także w pamięci, że przed ponad 20 laty w Saksonii miały miejsce brutalne ekscesy na tle rasistowskim. Przez pięć dni uzbrojone w koktajle Mołotowa grupy terrorystowały Hoyerswerdę, atakując ośrodek dla uchodźców oraz hostele dla robotników kontraktowych, głównie z Mozambiku, Wietnamu i bloku państw socjalistycznych⁶⁴. Podobny scenariusz rozegrał się rok później w Rostocku. Przesadą byłoby jednak twierdzenie, że przemoc motywowana rasizmem i ksenofobią była domeną tylko Niemiec Wschodnich – w tamtych latach także w Szlezwiku-Holsztynie i Nadrenii Północnej-Westfalii miały miejsce brutalne ataki na imigrantów. W wyniku podpałek domów śmierć ponieśli członkowie dwóch tureckich rodzin⁶⁵. Nie tak dawno zakończono też sprawę Narodowosocjalistycznego Podziemia (NSU) – neonazistowskiej organizacji odpowiedzialnej za zabójstwa imigrantów. Warto zwrócić uwagę na okoliczności mobilizacji środowisk skrajnie prawicowych. Przyczyną bezpośrednią był gwałtowny napływ uchodźców do Niemiec na początku lat 90. XX w. oraz gorąca debata nad zasadami pobytu cudzoziemców i azylantów na terenie Republiki, zakończona przegłosowanym, acz niesatysfakcjonującym kompromisem (tzw. *Asylkompromis*)⁶⁶. W 2014 r. w całych Niemczech odno-

63. Rick Noack, The Berlin Wall fell 25 years ago, but Germany is still divided, The Washington Post-online z 31.10.2014, washingtonpost.com/blogs/worldviews/wp/2014/10/31/the-berlin-wall-fell-25-years-ago-but-germany-is-still-divided/?tid=sm_fb (Dostęp: 12.02.2015 r.).

64. Lisa Erdmann, Xenophobic Stain: Hoyerswerda Gets Second Chance with Refugee Hostel, Spiegel-online z 17.10.2014, spiegel.de/international/germany/twenty-years-after-attacks-hoyerswerda-gets-new-refugee-home-a-944154.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

65. Charles Hawley, Daryl Lindsey, Twenty Years after Rostock: Racism and Xenophobia Still Prevalent in Germany, Spiegel-online z 24.08.2012, spiegel.de/international/germany/xenophobia-still-prevalent-in-germany-20-years-after-neo-nazi-attacks-a-851972.html (Dostęp: 12.02.2015 r.).

66. Vor zwanzig Jahren: Einschränkung des Asylrechts 1993, Bundeszentrale für politische Bildung z 24.05.2013,

61. 25 Jahre Mauerfall, DIW Wochenbericht nr 40/2014, DIW Berlin — Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung e. V., s. 939, 943, 954, diw.de/documents/publikationen/73/diw_01.c.483768.de/14-40.pdf (Dostęp: 12.02.2015 r.).

62. "przemądrzały Niemiec Zachodni", "syndrom Stasi", "nostalgia za Wschodem/Wschodnimi Niemcami", "nienawiść wobec obcych", "przesunięcie na prawo, zwycięstwo sił prawicy" Gesellschaft für deutsche Sprache e. V., Wort des Jahres, gfd.de/aktionen/wort-des-jahres (Dostęp: 12.02.2015 r.).

towano 77 przypadków napadów na uchodźców, 35 podpałek i 118 innych aktów dewastacji zajmowanych przez nich lokali oraz 256 demonstracji przeciwko obcym⁶⁷. Sami uchodźcy są także sfrustrowani własną sytuacją – zamknięci w obozach i hostelach wegetują bez pracy, będąc w dodatku coraz częściej ofiarami przemocy⁶⁸.

Globalny kryzys i lokalne konsekwencje

Dzisiejsza kondycja Europy sprzyja atrakcyjności populistów, o czym zaświadcza choćby wyborcze sukcesy Partii Niepodległości Zjednoczonego Królestwa w Wielkiej Brytanii, Frontu Narodowego we Francji czy Partii Wolności w Holandii. Z jednej strony w obliczu trwającego kryzysu strefy euro na potęgę gospodarczej Niemiec spoczywa presja utrzymania chwiejnej równowagi Unii Europejskiej. W tej roli Niemcy są nieustannie krytykowane ze względu na nieugięte stanowisko wobec scenariuszy wyjścia z kryzysu: fiskalnej dyscypliny i polityki cięć. Na ulicach Aten dochodziło nawet do palenia niemieckich flag czy porównań RFN do III Rzeszy. Z drugiej strony – strategia, jaką obrały Niemcy, by uniknąć gospodarczego tąpnięcia, musi rodzić frustrację obywateli, która niefortunnie znajduje ujście w antyimigranckich nastrojach. Niskie płace (liczba pracowników zarabiających poniżej 60% mediany płac jest w Niemczech największa w UE⁶⁹) oraz stagnacja poziomu wynagrodzeń – mimo rosnącej wciąż produktywności⁷⁰ – to idealne podłoże dla radykalizacji nastrojów społecznych. Szczególnie, że Niemcy w ostatnich latach stały się najpopular-

niejszym celem migracji w Unii Europejskiej, drugim po USA na świecie⁷¹.

Epilog: quo vadis?

Tendencja zwyżkowa popularności stowarzyszenia PEGIDA zatrzymała się. Ruch opuszczają jego założyciele. Nie słabnie także inwencja przeciwników PEGIDA w sabotowaniu jej aktywności. Ale nawet jeśli PEGIDA się wypala, pozostaną jej osieroceni zwolennicy. **Wedle badań przeprowadzonych na zlecenie fundacji Bertelsmanna rośnie wśród Niemców lęk i niechęć wobec islamu. Autorzy raportu sugerują, że obecne nastroje porównać można do XIX-wiecznego antysemityzmu⁷².**

Naśladowcy ruchu PEGIDA pojawiają się także poza granicami Niemiec: w Austrii, Szwecji, Norwegii, Danii, Francji, Belgii. Istnieje nawet strona „Pegida in Poland”, ale przez miesiąc zgromadziła jedynie około 3,5 tys. sympatyków. W Europie retoryka antyimigrancka przyjmuje już nie tylko formułę starcia kultur (niechęci do migrantów pozaeuropejskich), lecz także rywalizacji ekonomicznej (awersji do migrantów zarobkowych ze Wschodniej Europy). Po złotym wieku integracji nadszedł poważny kryzys, który może doprowadzić do redefinicji europejskich wartości. Parafrazując słowa Piotra Burasa, autora książki *Muzułmanie i inni Niemcy*⁷³, wygląda na to, że w obliczu globalizacji i kurczenia się świata w XXI w. Republika Berlińska, jak i cała Europa muszą wymyślić się na nowo. Pytaniem otwartym pozostaje kierunek tych zmian. ♦♦♦

bpb.de/politik/hintergrund-aktuell/160780/asylkompromiss

(Dostęp: 12.02.2015 r.).

67. Zestawnie Amadeu Antonio Stiftung i PRO ASYL, proasyl.de/de/presse/detail/news/amadeu_antonio_stiftung_und_pro_asyl_warnen_vor_klima_der_angst (Dostęp: 12.02.2015 r.).

68. Matern Boeselager, „Die sollten uns einfach alle erschießen” — Die Flüchtlinge, die Politik und die Verzweiflung, VICE Deutschland z 28.08.2014, vice.com/de/read/die-sollten-uns-einfach-alle-erschiessen-die-fluechtlinge-die-politik-und-die-verzweiflung-201 (Dostęp: 12.02.2015 r.).

69. Thorsten Schulten, Contours of a European Minimum Wage Policy (październik 2014), w: Friedrich-Ebert-Stiftung Berlin, s. 13, library.fes.de/pdf-files/id-moe/11008.pdf (Dostęp: 12.02.2015 r.).

70. German wages not rising sharply enough – EU commissioner, Reuters z 17.08.2014, uk.reuters.com/article/2014/08/17/uk-germany-wages-idUKKBN0GH0ME20140817 (Dostęp: 12.02.2015 r.).

71. Dario Sarmadi, Deutschland beliebtestes Einwanderungsland nach den USA, EurActive.de z 2.12.2014, [euractiv.de/sections/eu-innenpolitik/deutschland-beliebtestes-einwanderungsland-nach-den-usa-310474?_utma=1.798510056.1421433860.1421433860.1421433860.1&_utmb=1.3.9.1421433860&_utmc=1&_utmxd=&_utmez=1.1421433860.1.1.utmcsr=google|utmccn=\(organic\)|utmcmd=organic|utmctr=\(not%20provided\)&_utmvl=&_utmwk=88158747](http://euractiv.de/sections/eu-innenpolitik/deutschland-beliebtestes-einwanderungsland-nach-den-usa-310474?_utma=1.798510056.1421433860.1421433860.1421433860.1&_utmb=1.3.9.1421433860&_utmc=1&_utmxd=&_utmez=1.1421433860.1.1.utmcsr=google|utmccn=(organic)|utmcmd=organic|utmctr=(not%20provided)&_utmvl=&_utmwk=88158747) (Dostęp: 12.02.2015 r.).

72. Barbara Cöllen, Monitor religijny: W Niemczech wzrosła niechęć wobec islamu, Deutsche Welle Polnische Redaktion z 9.01.2015, dw.de/monitor-religijny-w-niemczech-wzros%20niech%20wobec-islam/a-18182431 (Dostęp: 12.02.2015 r.).

73. Piotr Buras, Muzułmanie i inni Niemcy. Republika berlińska wymyśla się na nowo, Wydawnictwo Sic!, Warszawa 2011.

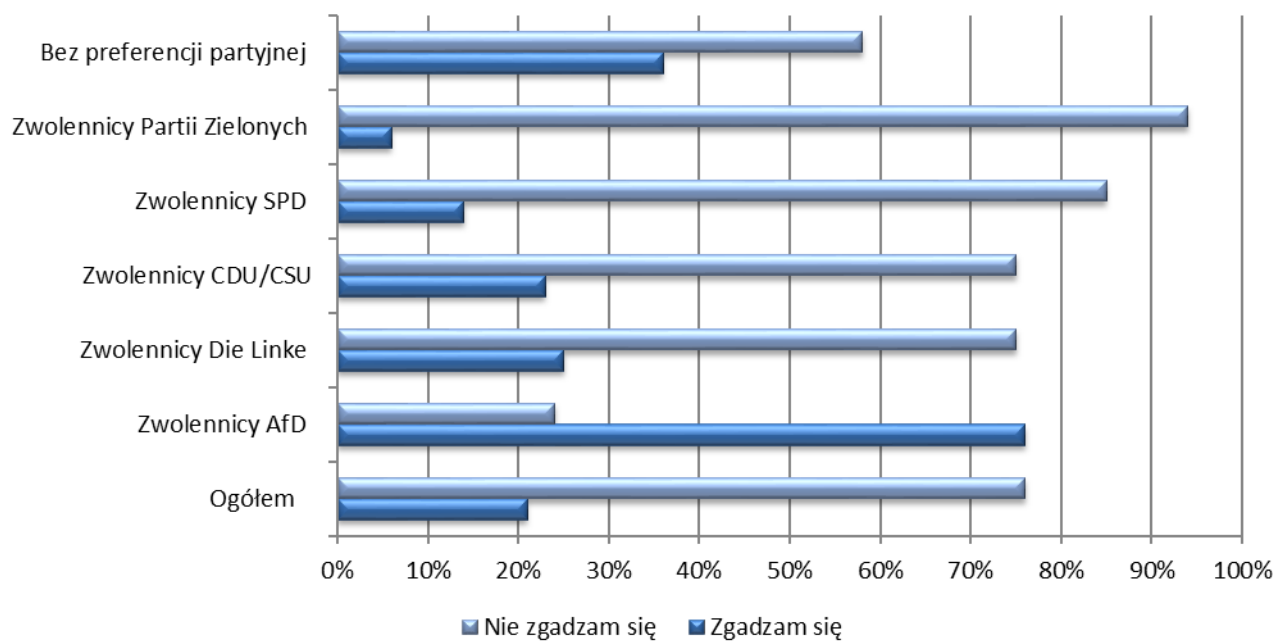
dr Maria Skóra – socjolog, ekonomistka. Ekspertka w projektach Fundacji im. Friedricha Eberta, Fundacji im. Heinricha Boella, Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych. Aktualnie współpracowniczka Humboldt-Viadrina Governance Platform w Berlinie.

Statystyki

Czy zgadza się Pani/Pan z postulatami głoszonymi przez ruch PEGIDA? (wg preferencji politycznych)

Partia polityczna	Zgadzam się	Nie zgadzam się
Ogółem	21%	76%
Zwolennicy AfD	76%	24%
Zwolennicy Die Linke	25%	75%
Zwolennicy CDU/CSU	23%	75%
Zwolennicy SPD	14%	85%
Zwolennicy Partii Zielonych	6%	94%
Bez preferencji partyjnej	36%	58%

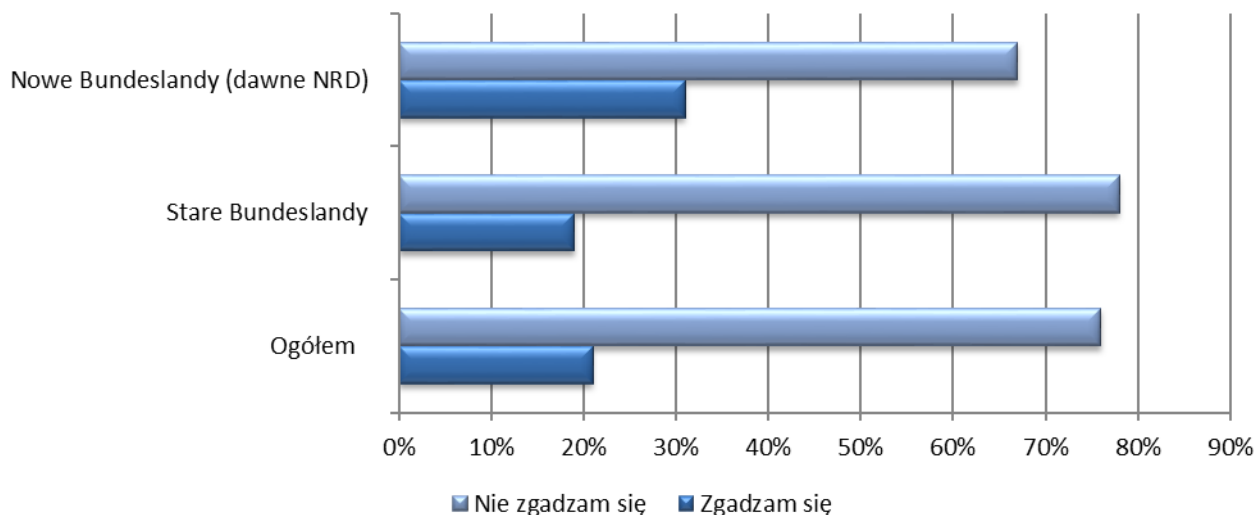
Źródło: ARD-DeutschlandTREND, styczeń 2015

Statystyki

Czy popiera Pani/Pan marsze organizowane przez PEGIDE (w starych i nowych Bundeslandach)

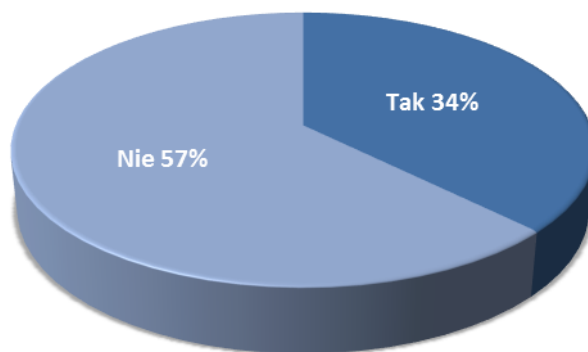
Podział na Bundeslandy	Zgadzam się	Nie zgadzam się
Ogółem	21%	76%
Stare Bundeslandy	19%	78%
Nowe Bundeslandy (dawne NRD)	31%	67%

Źródło: ARD-DeutschlandTREND, styczeń 2015

Czy uważa Pani/Pan, tak samo jak organizatorzy ruchu PEGIDA, że w Niemczech obserwowana jest stopniowa islamizacja?

Odpowiedzi	Odsetek badanych
Tak	34%
Nie	57%

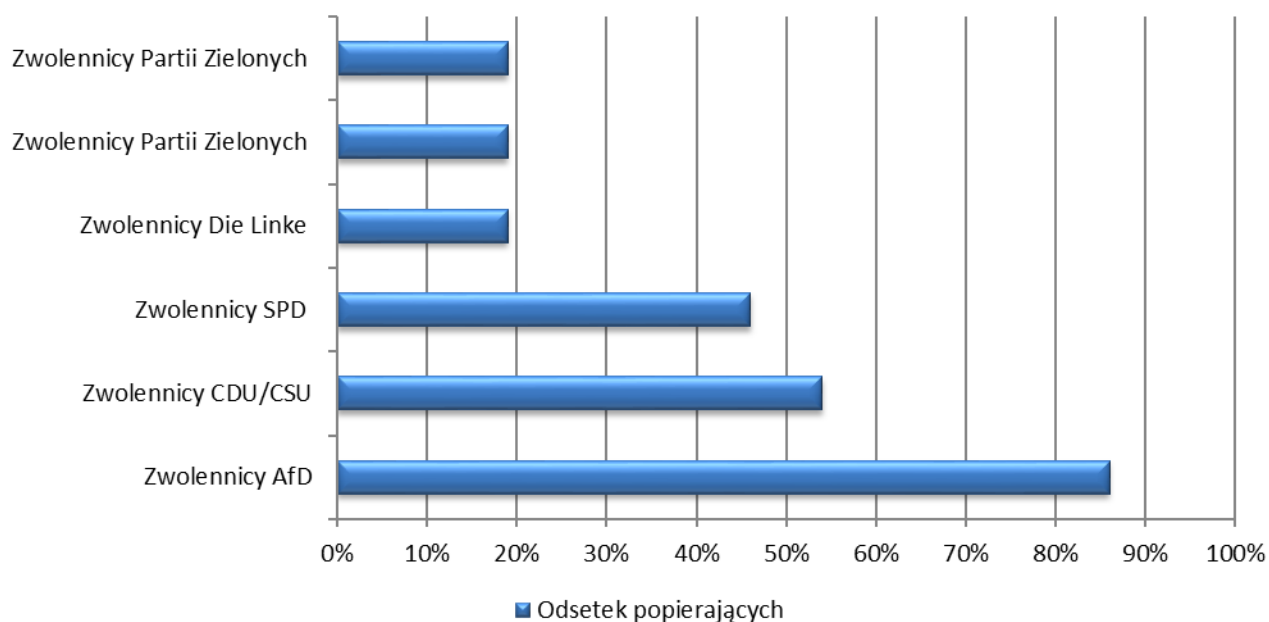
Źródło: Der Spiegel, grudzień 2014.

Statystyki

Czy popiera Pani/Pan argumenty ruchu PEGIDA dotyczące islamizacji Niemiec i konieczności zastrzeżenia prawa dla azylantów w Niemczech? (wg preferencji politycznych)

Preferencje polityczne	Odsetek popierających
Zwolennicy AfD	86%
Zwolennicy CDU/CSU	54%
Zwolennicy SPD	46%
Zwolennicy Die Linke	19%
Zwolennicy Partii Zielonych	19%
Zwolennicy Partii Zielonych	19%

Źródło: Focus, styczeń 2015

Kalendarium

15.01.2015

Kancelerz Niemiec Angela Merkel wygłosiła w Bundestagu oświadczenie rządowe po zamachach na redakcję satyrycznego tygodnika „Charlie Hebdo” w Paryżu. Szefowa rządu potępiła zamach jako wystąpienie przeciwko podstawowym zachodnim wartościom. Merkel zapewniła o wyjątkowej przyjaźni obu narodów: „Niemcy i Francja stoją w tych dniach razem. Niemcy i Francja żyją razem w przeświadczeniu, że tutaj, u nas w Niemczech, nie może być bezpiecznie, jeśli tam, we Francji, nie ma bezpieczeństwa. Razem żyjemy w przeświadczeniu, że zarówno niemiecki, jak i francuski los są ze sobą ściśle powiązane w tym zglobalizowanym świecie”. W obliczu terroryzmu „nie chcemy i nie pozwolimy się podzielić” – mówiła Merkel. Zaznaczyła, że w Niemczech nie ma miejsca na dyskryminację, wykluczenie, nienawiść czy brak tolerancji wobec innych religii, w szczególności wobec judaizmu, który „jest częścią kultury i tożsamości Niemiec”. „Zwalczanie antysemityzmu jest naszym państwowym i obywatelskim obowiązkiem. To obowiązuje w takiej samej mierze w stosunku do ataków na meczety” – podkreśliła Merkel. „Jako kanclerz federalna biorę pod opiekę muzułmanów w naszym kraju [...]. Ogromna większość muzułmanów w Niemczech to prawi, uczciwi, żyjący zgodnie z konstytucją obywatele. [...] Gwarantujemy, że w ramach konstytucji i innych ustaw islamska wiara może być w Niemczech wolno praktykowana i potępiamy jednocześnie każdą formę islamistycznej przemocy z całą stanowczością państwa prawa” – mówiła przed Bundestagiem Merkel.

16.01.2015

Minister spraw zagranicznych Frank-Walter Steinmeier wraz z Philipem Hammondem, ministrem spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii, udali się z wizytą do stolicy Bośni i Hercegowiny Sarajewa w celu omówienia z władzami kraju nowego pakietu reform, który pozwoliłby mu przełamać stagnację gospodarczą. Podczas przemówienia w parlamencie Steinmeier przekonywał do zbliżenia Bośni i Hercegowiny do Unii Europejskiej i obiecał wsparcie w przeprowadzeniu trudnych zmian. Przekonywał przy tym, że najważniejsze pozostają jednak „wola reform i zdecydowanie” rządzących i społeczeństwa. Niemiecko-brytyjską inicjatywę poparła wysoka przedstawiciel UE ds. polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Federica Mogherini.

21.01.2015

Z wizytą do Berlina przybył prezydent Azerbejdżanu Ilham Alijew. W Urzędzie Kanclerskim przyjęła go kanclerz Angela Merkel. Przywódcy rozmawiali m.in. na temat współpracy gospodarczej oraz energetycznej między Azerbejdżanem a Unią Europejską. W centrum zainteresowania stał rozwój projektu tzw. południowego korytarza gazowego, którym surowiec z regionu Morza Kaspijskiego miałby być dostarczany do Europy. Angela Merkel zaznaczyła, że zwiększenie importu gazu ziemnego z tego regionu miałoby korzystny wpływ na niezbędną dywersyfikację i bezpieczeństwo energetyczne UE. Niemiecka kanclerz wyraziła nadzieję na poprawę wzajemnej współpracy gospodarczej i zaoferowała pomoc niemieckich firm w rozbudowie infrastruktury oraz doradztwo w zakresie

Kalendarium

praworządności. Merkel zaapelowała o przestrzeganie praw człowieka w Azerbejdżanie oraz o swobodę działalności niemieckich organizacji pozarządowych.

21.01.2015

W Berlinie odbyło się kolejne spotkanie szefów dyplomacji Niemiec, Francji, Ukrainy i Rosji w sprawie zaostrzenia sytuacji w Donbasie. Celem rozmów była próba załagodzenia eskalującego konfliktu we wschodniej Ukrainie, przywrócenia zawieszenia broni oraz przestrzegania uzgodnionego we wrześniu ubiegłego roku pierwszego porozumienia mińskiego. Po spotkaniu minister Steinmeier oznajmił, że „nie przyniosło ono żadnego przełomu”, lecz „poczyniono pewne postępy”. Najważniejszym ustaleniem było zwołanie tzw. grupy kontaktowej, w skład której zasiadają przedstawiciele Ukrainy, prorosyjskich separatystów oraz OBWE.

22-23.01.2015

Kancelerz Angela Merkel wzięła udział w Międzynarodowym Forum Ekonomicznym w Davos. Podczas swojego przemówienia podkreśliła znaczenie międzynarodowych zagrożeń, wspominając m.in. o terroryzmie oraz konflikcie na Ukrainie. W tym ostatnim przypadku Merkel przypomniała, że Rosja swoimi działaniami łamie podstawowe zasady prawa międzynarodowego, a wdrożone przez UE sankcje pozostaną w mocy, dopóki nie przyniosą efektów w postaci zmiany polityki Moskwy. Przechodząc do części stricte gospodarczej, niemiecka kanclerz zwróciła uwagę na niedostateczną konkurencyjność Unii Europejskiej na światowym rynku. Zaapelowała o odpowiedzialną politykę nastawioną na wzrost gospodarczy oraz pobudzenie inwestycji. Odwołując się do decyzji Europejskiego Banku Centralnego o skupowaniu obligacji państwowych, Merkel zaznaczyła, że szanuje tę decyzję jako podjętą przez niezależny bank centralny, ale dodała, że najważniejszy impuls dla wzrostu gospodarczego muszą zapewnić działania na poziomie politycznym. Podczas spotkania z premierem Włoch Matteo Renziem we Florencji przywódcy omówili priorytety nadchodzącego szczytu grupy G7, w której Niemcy objęły przewodnictwo. Merkel pochwaliła reformy gospodarcze podjęte przez włoski rząd oraz wyraziła przekonanie o tym, że wkrótce wyjdą na jaw ich pozytywne skutki. Premier Renzi podkreślił przy tym, że Włochy „nie robią tego, bo Europa tego żąda, lecz dlatego, że to jest słuszne”. Zgodził się również z wyrażonym przez niemiecką kanclerz przekonaniem o konieczności reform, które zwiększą konkurencyjność i umożliwią Europie wzrost gospodarczy.

26.01.2015

W Berlinie odbyły się uroczystości upamiętniające 70. rocznicę wyzwolenia nazistowskiego obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau, w których wzięli udział byli więźniowie, młodzież z Polski, Niemiec i Izraela oraz politycy, w tym m.in. kanclerz Niemiec. Podczas przemówienia Merkel podkreśliła, że obowiązkiem współczesnych Niemców jest pamięć o tamtych okrucieństwach niemieckich nazistów oraz że spoczywa na nich „ciągła odpowiedzialność”, aby nie dopuścić do powtórzenia tamtej tragedii. To, co działo się w Auschwitz, „było atakiem na rdzeń tego, co stanowi o naszym człowieczeństwie” – mówiła Merkel. Jako „hańba dla kraju” określiła odnotowane niedawno przypadki nienawiści w stosunku do Żydów oraz konieczność ochrony synagog i instytucji żydow-

Kalendarium

skich w Niemczech. W tym kontekście skrytykowała również antyislamski ruch PEGIDA. Przemawiający podczas uroczystości były więzień Auschwitz – Marian Turski – porównał zaś konieczność przekazywania historii o tej tragedii do sztafety, w której każde kolejne pokolenie przejmuje pałeczkę od poprzedniego i przekazuje je następnym. Uroczystości w Berlinie zorganizował Międzynarodowy Komitet Oświęcimski.

27.01.2015

W Oświęcimiu przed bramą główną obozu Auschwitz-Birkenau odbyły się główne obchody 70. rocznicy jego wyzwolenia. Głównymi gośćmi było 300 ocalałych z tragedii więźniów. W uroczystości udział wzięli przedstawiciele blisko 50 państw, w tym prezydenci: Polski Bronisław Komorowski, Niemiec Joachim Gauck, Francji François Hollande i Ukrainy Petro Poroszenko oraz wielu innych. Ofiary narodowego socjalizmu w rocznicę wyzwolenia obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau upamiętnił także niemiecki Bundestag. Przemawiający podczas uroczystości prezydent Joachim Gauck przyznał, że w przeszłości brakowało w Niemczech rozliczenia się ze swoją przeszłością. „W latach powojennego cudu gospodarczego na Zachodzie zbyt wiele osób patrzyło do przodu, a za mało wstecz. Wymiar sprawiedliwości opieszale zajmował się nazistowskimi zbrodniami” – mówił niemiecki prezydent. Gauck dodał również, że zachowanie pamięci o Holokauście jest obowiązkiem Niemców. „Nie ma niemieckiej tożsamości bez Auschwitz” – zaznaczył. „Naszą wspólną odpowiedzialnością jako społeczeństwa jest przypominanie o zbrodniach nazistowskich. Musimy zdecydowanie zwalczać pojawiające się na nowo rasistowskie resentymenty i antysemityzm” – zaapelowali z kolei przywódcy Partii Zielonych.

29.01.2015

Bundestag podjął decyzję o wysłaniu do Iraku misji szkoleniowej, składającej się ze 100 żołnierzy Bundeswehry, którzy na miejscu będą pracować jako instruktorzy. Celem misji jest przygotowanie kurdyjskiej i irackiej armii do walki przeciw bojówkom organizacji Państwa Islamskiego (IS), które zajęło znaczne obszary Iraku i Syrii. Odpowiedni wniosek w sprawie przygotowania misji Bundeswehry złożyli ministrowie spraw zagranicznych i obrony Frank-Walter Steinmeier oraz Ursula von der Leyen. Niemcy biorą udział w międzynarodowej koalicji przeciw IS. Jak dotąd niemiecki wkład polegał na dostawach broni dla walczących z bojówkami Kurdów i Irakijczyków oraz na dostawach pomocy humanitarnej, której wartość w 2014 r. osiągnęła 100 mln euro.

30.01.2015

Z wizytą do Berlina przybył polski minister pracy i polityki społecznej Władysław Kosiniak-Kamysz. W stolicy Niemiec spotkał się z niemiecką minister pracy Andrea Nahles, a głównym tematem spotkania była ustawa o płacy minimalnej, która weszła w Niemczech w życie z początkiem stycznia. Gwarantuje ona wszystkim zatrudnionym minimalną stawkę 8,5 euro za godzinę, nawet jeśli dana firma jest zarejestrowana poza granicami kraju, zatem dotyczy również polskich firm transportowych. Zgodnie z nowymi przepisami kierowcy przejeżdżający tranzytem przez Niemcy także powinni otrzymywać ustaloną w Niemczech płacę minimalną. Na nowe regulacje poskarżyło się w Brukseli w sumie 13 państw Unii Europejskiej. Po spotkaniu ministrowie poinformowali, że przepisy te w odniesieniu do kierowców przejeżdżających tranzytem przez Niemcy zostają

Kalendarium

zawieszono do czasu wyjaśnienia ich zgodności z prawem unijnym. „To krok w dobrym kierunku” – posumował Kosiniak-Kamysz. Dzień wcześniej w tej samej sprawie rozmawiali ministrowie transportu obu państw Alexander Dobrindt oraz Maria Wasiak.

31.01.2015

Zmarł byłych prezydent Niemiec Richard von Weizsäcker, który pełnił urząd w latach 1984–1994. W historii RFN zapisze się m.in. dzięki słynnemu przemówieniu z okazji 40. rocznicy zakończenia II wojny światowej, które wygłosił 8 maja 1985 r. w Bundestagu. Wówczas dzień zakończenia wojny i upadku reżimu nazistowskiego nazwał „dniem wyzwolenia” dla Niemiec spod nazizmu: „Wyzwolono nas wtedy z gardzącej człowiekiem nazistowskiej dyktatury przemocy”. Podkreślał również odpowiedzialność Niemiec za wojnę i jej następstwa: „Nikt nie zapomni (...), jakie cierpienia dla wielu ludzi wzięły początek 8 maja, ale nie możemy w końcu wojny widzieć przyczyny ucieczki, wypędzenia czy braku wolności. Przyczyna ta tkwi o wiele bardziej w początku wojny (...) i początku owej dyktatury przemocy, która doprowadziła do wojny”. W Polsce Weizsäcker widział „najważniejszego sąsiada na Wschodzie” i dążył do polsko-niemieckiego pojednania. W pamięci większości Niemców zapisał się jako najbardziej popularny prezydent, pełen charyzmy, potrafiący porywać tłumy.

02.02.2015

Kanclerz Niemiec Angela Merkel złożyła wizytę w Budapeszcie, gdzie spotkała się z premierem Victorem Orbánem. Była to pierwsza wizyta od 2010 r. Dotychczas Merkel odrzucała wszelkie zaproszenia do stolicy Węgier ze względu na krytyczny stosunek do, określanej w Niemczech jako autorytarna, polityki wewnętrznej Orbána. Po rozmowie z premierem Węgier Merkel zaapelowała o jedność Unii Europejskiej w polityce wobec Rosji: „Europa jest silna zawsze wtedy, gdy wspólnie działamy wobec wszelkich międzynarodowych wyzwań”. W Niemczech rosną obawy o zbyt blizkie zbliżenie Budapesztu i Moskwy, które mogłyby skutkować blokowaniem przez Węgry wspólnej polityki wobec Moskwy. Niemiecka kanclerz odrzuciła możliwość dostarczenia broni dla ukraińskiej armii: „Niemcy nie będą wspierały Ukrainy militarnie. Jestem głęboko przekonana, że tego konfliktu nie można rozwiązać drogą militarną”. Oboje przywódcy potwierdzili możliwość poszerzenia współpracy z Euroazjatycką Unią Gospodarczą, w której Rosja odgrywa dominującą rolę. Węgry są gorącym zwolennikiem stworzenia strefy wolnego handlu na obszarze obu organizacji. Niemiecka kanclerz podkreśliła, że będzie to możliwe w dalszej perspektywie ze względu na obecny konflikt na linii UE–Rosja. Merkel wykorzystała wizytę w Budapeszcie do zabrania głosu w sprawie polityki wewnętrznej premiera Orbána i zaapelowała o więcej otwartości dla opozycji: „Zwróciłam uwagę na to, że nawet kiedy ma się tak szeroką większość jak węgierski premier, jest bardzo ważne, aby cenić w demokracji rolę opozycji, społeczeństwa obywatelskiego oraz rolę mediów”. Podczas wizyty omówiono również kwestie dotyczące współpracy gospodarczej i zaangażowania niemieckich koncernów na Węgrzech.

Kalendarium

05.02.2015

Minister spraw zagranicznych Frank-Walter Steinmeier złożył dwie krótkie wizyty w Rydze i Warszawie, których celem były konsultacje w sprawie podjętej przez przywódców Niemiec i Francji próby doprowadzenia do zakończenia walk we wschodniej Ukrainie. Wypracowaną przez siebie podstawę porozumienia Angela Merkel i François Hollande zawieźli 5 lutego do Kijowa, gdzie wieczorem spotkali się z prezydentem Ukrainy Petrem Poroszenką, by omówić założenia ugody i wprowadzić do niej poprawki zaproponowane przez stronę ukraińską. Następnym celem dyplomatycznej ofensywy dzień później była Moskwa.

06.02.2015

Kancelerz Niemiec przed południem spotkała się w Berlinie z premierem Iraku Haiderem al-Abadim. Głównym tematem rozmowy była sytuacja w kraju zagrożonym w wojnie z bojówkami organizacji Państwa Islamskiego. Odnosząc się do działalności IS, Merkel podkreśliła, że cała społeczność międzynarodowa stoi w obliczu wielkich wyzwań. „Tylko silny iracki rząd będzie mógł rozwiązać liczne problemy kraju” – dodała kanclerz i zapowiedziała niemiecką pomoc, nie tylko w walce z IS, lecz także w kontekście problemów gospodarczych Iraku. Po południu Merkel udała się do Moskwy, gdzie wspólnie z prezydentem Francji François Hollande’em spotkała się na Kremlu z przywódcą Rosji Władimirem Putinem. Podczas rozmów omawiano projekt porozumienia z naniesionymi przez Petra Poroszenkę poprawkami. Jak poinformował później rzecznik rządu Stefan Seibert, przywódcy uzgodnili, że spotkają się jeszcze raz razem w Mińsku.

06-08.02.2015

W Monachium odbyła się doroczna Konferencja Bezpieczeństwa, w której udział wzięło 20 przywódców państw oraz blisko 60 ministrów spraw zagranicznych i obrony, w tym: wiceprezydent USA Joe Biden, sekretarz stanu John Kerry, prezydent Ukrainy Petro Poroszenko, szef MSZ Rosji Siergiej Ławrow czy szef francuskiej dyplomacji Laurent Fabius. Polskę podczas tego wydarzenia reprezentowali wicepremier i szef MON Tomasz Siemoniak, szef MSZ Grzegorz Schetyna oraz Marszałek Sejmu Radosław Sikorski. W centrum uwagi przybyłych znajdował się konflikt na Ukrainie, a także problematyka międzynarodowego terroryzmu czy wojna domowa w Syrii i Iraku. Z ostrą krytyką spotkały się działania Rosji na Ukrainie. Wyrazili ją m.in. przedstawiciele USA czy kanclerz Niemiec Angela Merkel. Podczas przemówienia szefa rosyjskiej dyplomacji Siergieja Ławrowa sala reagowała śmiechem, gdy minister m.in. oskarżał Zachód o wywołanie konfliktu na Ukrainie. Ważnym tematem była kwestia dostaw broni dla ukraińskiej armii. Odnosił się do niej minister Schetyna: „Im więcej będzie ofiar, tym częściej będziemy pytani, czy można pozwolić umierać Ukraińcom, czy może jednak trzeba pomóc im się bronić. Na Ukrainie trwa wojna i giną ludzie. Obowiązkiem wolnego świata – UE i USA – jest pomoc, wsparcie dla tych, do których się strzela i którzy giną dzisiaj w Donbasie”. Polski minister zapelował o jedność UE wobec Rosji i poparcie misji przywódców Niemiec i Francji.

08-10.02.2015

Kancelerz Niemiec Angela Merkel udała się z wizytą do USA i Kanady. W Waszyngtonie spotkała się z prezydentem USA Barackiem Obamą. Tematami spo-

Kalendarium

tkania były konflikt na Ukrainie, walka z Państwem Islamskim oraz umowa o wolnym handlu między UE a USA. Podczas konferencji prasowej przywódcy podkreślili, że konflikt na Ukrainie scementował sojusz UE i USA. Merkel przypomniała, że Rosja pogwałciła prawo międzynarodowe i dwukrotnie naruszyła suwerenność i integralność terytorialną Ukrainy – na Krymie i w Donbasie. Dodała, że należy zrobić wszystko, żeby konflikt zażegnać drogą dyplomatyczną i temu służyć ma spotkanie przywódców Niemiec, Francji, Ukrainy i Rosji w Mińsku 11 lutego. Prezydent USA poparł dążenia Merkel do pokojowego rozwiązania sporu, dodał jednak, że „jeśli dyplomacja zawiedzie, rozważy wszystkie opcje”, w tym dostarczenie broni dla armii ukraińskiej. Decyzja ma być uzależniona od wyników rozmów w Mińsku oraz ich następstw. Ponadto Obama podziękował niemieckiej kanclerz za rolę, jaką pełni w poszukiwaniu dyplomatycznego rozwiązania konfliktu. Merkel zapewniła zaś, że Unia Europejska i Stany Zjednoczone stoją ramię w ramię w obliczu działań Rosji, a „partnerstwo transatlantyckie jest niezbywalne”. Niemiecka kanclerz podkreśliła znaczenie negocjowanej przez UE i USA umowy o Transatlantyckim Partnerstwie w Handlu i Inwestycjach (TTIP), której głównym założeniem jest strefa wolnego handlu. Po wizycie w USA Angela Merkel odwiedziła Kanadę, w której spotkała się z premierem Stephenem Harperem. Tematyka rozmów była zbliżona do tej z Białego Domu. Przywódcy Niemiec i Kanady, odnosząc się do działań Rosji na Ukrainie, skrytykowali Kreml za łamanie prawa międzynarodowego i naruszanie integralności terytorialnej sąsiedniego państwa. Ponadto Merkel i Harper omówili kwestię negocjacji nad umową o wolnym handlu między Unią Europejską a Kanadą (Comprehensive Economic and Trade Agreement – CETA). Niemiecka kanclerz określiła obawy niektórych obywateli przed umowami o wolnym handlu z USA i Kanadą jako nieuzasadnione i dodała, że w obliczu niskiego wzrostu gospodarczego w Europie widzi w podpisaniu tych porozumień dużą szansę na pobudzenie europejskich gospodarek. Szczególnie podkreśliła znaczenie tych umów dla takiej „nacji eksportowej” jak Niemcy. Premier Harper mówił zaś o „nowej erze jeszcze bliższej współpracy na rzecz dobra obu krajów”.

11-12.02.2015

W Mińsku odbył się szczyt w sprawie rozwiązania konfliktu na Ukrainie, w którym udział wzięli prezydenci Rosji, Ukrainy, Francji oraz kanclerz Niemiec. W tym samym czasie w osobnym pomieszczeniu obradowała tzw. grupa kontaktowa, składająca się z przedstawicieli Ukrainy, prorosyjskich separatystów oraz OBWE. Gospodarzem szczytu był prezydent Białorusi Aleksander Łukaszenko. Po całonocnych rozmowach udało się osiągnąć porozumienie o zawieszeniu broni w Donbasie, które miało wejść w życie 15 lutego. Porozumienie przewiduje m.in. zaprzestanie walk, stworzenie strefy buforowej o szerokości 50 km, umożliwienie kontroli zawieszenia broni przez przedstawicieli OBWE, reformę konstytucyjną na Ukrainie, która zapewni Donbasowi autonomię oraz amnestię dla walczących po stronie separatystów. Porozumienie gwarantuje integralność terytorialną Ukrainy. Strona niemiecka ostrożnie komentowała wynik szczytu. Minister Steinmeier mówił o „braku przełomu”, a kanclerz Niemiec nazwała porozumienie „iskierką nadziei” na pokój. Oboje podkreślili, że najważniejsze jest to, by jego postanowienia weszły w życie.

Kalendarium

13.02.2015

W Dreźnie obchodzono 70. rocznicę zbombardowania miasta przez aliantów w czasie II wojny światowej. W czasie angielskich i amerykańskich nalotów – 13–15 lutego 1945 r. – zginęło nawet 25 tys. mieszkańców oraz doszczętnie zniszczono drezdeńską starówkę. Podczas głównych uroczystości w odbudowanym kościele Marii Panny (Frauenkirche) prezydent Joachim Gauck przestrzegał przed relatywizowaniem historii II wojny światowej i roli Niemiec w tym konflikcie oraz przed instrumentalnym wykorzystywaniem ofiar: „Wiemy, kto rozpoczął tę morderczą wojnę. Dlatego nie chcemy i nigdy nie zapomnimy ofiar niemieckiej wojny”. Gauck podkreślił również znaczenie pamięci o cywilnych ofiarach wojny, ponieważ ta „kultura pamięci” prowadzi do porozumienia między narodami.

5-15.02.2015

W stolicy Niemiec odbył się 65. Międzynarodowy Festiwal Filmowy „Berlinale”. Złotego Niedźwiedzia – główną nagrodę festiwalu – zdobył irański film Taxi, którego reżyserem jest Jafar Panahi. Najlepszymi aktorami tegorocznego Berlinale zostali okrzyknięci Charlotte Rampling i Tom Courtenay, odtwórcy głównych ról w brytyjskim filmie 45 Years. Wielki sukces odniosła również polska reżyserka Małgorzata Szumowska, która zdobyła nagrodę Srebrnego Niedźwiedzia dla najlepszego reżysera za film pod tytułem Ciało. Polka otrzymała ją ex aequo z Rumunem Radu Jude, twórcą filmu Aferim. Berlinale jest jednym z najbardziej prestiżowych festiwali filmowych, w którym co roku o nagrody ubiegają się filmy z całego świata.

17.02.2015

Niemiecka minister obrony Ursula von der Leyen zapowiedziała opracowanie nowej koncepcji polityki bezpieczeństwa Niemiec w reakcji na nowe zagrożenia w środowisku międzynarodowym – w szczególności działania Rosji na Ukrainie oraz walkę z IS. W nowej Białej Księdze Bundeswehry Niemcy mają odejść od „sztywnych schematów działań” i wszelkich tematów tabu. Rosja ma przestać być traktowana jako partner w dziedzinie bezpieczeństwa. „Nie ma się co łudzić. Nowa polityka Kremla zaczęła się już na długo przed konfliktem ukraińskim i będzie nas absorbować jeszcze przez bardzo długi czas” – mówiła von der Leyen. Aktualna Biała Księga Bundeswehry pochodzi z 2006 r., kiedy w RFN służba wojskowa była obowiązkowa, a Rosję określano mianem „szczególnego partnera”. Nowa koncepcja polityki bezpieczeństwa ma być gotowa w 2016 r.

Kalendarium przygotował: Michał Kędziński

Biuletyn Niemiecki

- ♦ analizuje wybrane procesy polityczne, gospodarcze, społeczne i kulturowe mające istotny wpływ na zmiany w Niemczech
- ♦ dostarcza rzetelnych analiz polskojęzycznym czytelnikom sporządzonych przez młodsze pokolenie analityków i ekspertów
- ♦ zaprasza do dyskusji na tematy związane z Niemcami, Polską i stosunkami polsko-niemieckimi w Europie
- ♦ kierowany jest do osób zainteresowanych sprawami niemieckimi i relacjami polsko-niemieckimi na różnych płaszczyznach zawodowych i osobistych (dziennikarze, eksperci, urzędnicy administracji centralnej i lokalnej, dyplomaci, studenci itd.)
- ♦ udostępniany jest raz w miesiącu i rozsyłany drogą elektroniczną w formie PDF
- ♦ wydawany jest przez Centrum Stosunków Międzynarodowych i Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej

Centrum Stosunków Międzynarodowych (CSM)

jest fundacją – niezależnym, pozarządowym ośrodkiem analitycznym, zajmującym się polską polityką zagraniczną i najważniejszymi dla Polski problemami polityki międzynarodowej. W tym celu CSM prowadzi projekty badawcze, organizuje liczne konferencje i seminaria, przygotowuje raporty i analizy, publikuje artykuły i książki.

www.csm.org.pl

Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej (FWPN)

od 1991 roku udostępnia środki na projekty, a tym samym umożliwia zarówno polskim, jak i niemieckim partnerom realizację wspólnych przedsięwzięć. Priorytetowymi celami FWPN są projekty partnerskie realizowane na płaszczyźnie samorządowej i zacieśnienie współpracy naukowej. Poza tym fundacja zajmuje się współpracą kulturalną i wszelkimi aspektami wymiany informacji służącej pogłębieniu stanu wiedzy i jakości doniesień medialnych na temat kraju sąsiada.

www.fwpn.org.pl

Redakcja: Jędrzej Trojanowski, Tomasz Markiewicz

ISSN: 2081-5220

Kontakt: Jędrzej Trojanowski
Centrum Stosunków Międzynarodowych
ul. Mińska 25
03-808 Warszawa
e-mail: bn@csm.org.pl

CENTRUM STOSUNKÓW
MIĘDZYNARODOWYCH

© Centrum Stosunków Międzynarodowych, Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej

Opinie wyrażane w Biuletynie Niemieckim są osobistym stanowiskiem autora danej analizy.

FUNDACJA WSPÓLPRACY
POLSKO-NIEMIECKIEJ
STIFTUNG
FÜR DEUTSCH-POLNISCHE
ZUSAMMENARBEIT

Wszelkie prawa zastrzeżone